

GÜN ZİLELİ • Çanlar

İletişim Yayınları 2294 • Çağdaş Türkçe Edebiyat 383

ISBN-13: 978-975-05-1917-8

© 2016 İletişim Yayıncılık A. Ş.

1. BASKI 2016, İstanbul

EDITÖR Levent Cantek

KAPAK Deniz Karagül

UYGULAMA Hüsni Abbas

DÜZELTİ Aybars Yanık

BASKI ve *CLT* Ayhan Matbaası · SERTİFİKA NO. 22749

Mahmutbey Mahallesi, Devekaldırımı Caddesi, Gelincik Sokak, No: 6/3

Bağcılar, İstanbul Tel: 212.445 32 38 • Faks: 212.445 05 63

İletişim Yayınları · SERTİFİKA NO. 10721

Binbirdirek Meydanı Sokak, İletişim Han 3, Fatih 34122 İstanbul

Tel: 212.516 22 60-61-62 • Faks: 212.516 12 58

e-mail: iletisim@iletisim.com.tr • web: www.iletisim.com.tr

GÜN ZİLELİ
Çanlar

GÜN ZİLELİ (d. 24 Ekim 1946, Ankara) 1970 yılında, DTCF'nin Felsefe Bölümü'nün 2. sınıfından ayrıldı. 1960'lı yıllarda, *Yordam*, *Soyut* gibi edebiyat dergilerinde öyküleri yayımlandı; ayrıca, *Emekçi*, *Aydınlık*, *Proleter Devrimci Aydınlık* dergilerinde görev aldı ve yazdı. TIP, FKF ve Dev-Genç örgütlerinde çalıştı; son ikisinin yönetici organlarında bulundu. 1964 yılının Ağustos ayındaki ilk anti-emperyalist gösterilerde gözaltına alındı. 1966 yılındaki anti-emperyalist gösterilerden dolayı kısa süre hapis yattı. 1968 ve daha sonrasındaki öğrenci hareketlerinde yer aldı, 1969 yılında kısa süre hapis yattı. 1971-1974 yılları arasında, üç yılı aşkın, Mamak Cezaevinde tutuklu kaldı; TÖS, Dev-Genç ve TİİKP davalarından yargılandı. 1970'li yıllarda *Aydınlık*, *Halkın Sesi*, *Bora*, *Türkiye Gerçeği* dergilerinde, daha çok teorik ve siyasi nitelikte makaleler yazdı ve TİİKP'in yöneticiliğini yaptı. 1975 yılında, Adana'da, İncirlik Üssü'ne karşı yapılan yürüyüşte tutuklandı ve kısa süre hapis yattı. 12 Eylül'den sonra, TİİKP davası dolayısıyla arandı ve on yıl kaçak yaşadı. Bu yıllarda, daha çok Mehmet Gündüz takma adıyla teorik yazılar yazdı; *Ufuklar*, *Saçak* ve *Sosyalist Birlik* dergilerinin çıkartılmasına ön ayak oldu, *Yapıt* ve *Somut* dergilerinde yazdı. 1990 yılının başında yurtdışına çıkıp İngiltere'de siyasi mülteci olarak yaşamaya başladı. Bu yıllarda, roman yazdı ve İngilizceden Türkçeye kitap çevirdi. *Amargi*, *Sosyalizmin Sorunları*, *Yeni Zamanlar*, *Birikim*, *Apolitika*, *Ateş Hırsız*, *Uç*, *İmlasız*, *Bireylikler*, *Kitaplık*, *Virgöl*, *Köxüz*, *Öteki İsviçre*, *Açık Gazete*, *Özgür Üniversite*, *Haber Cumhuriyeti*, *Devrimci Demokrat* gibi dergi ve internet sitelerinde ağırlıklı olarak kitap eleştirisi yazıları yayımlandı. 2009 yılında Türkiye'ye döndü. İstanbul Özgür Üniversite'de, "Devrimi Yeniden Düşünmek" ve "Komintern ile TKP" konulu seminerler verdi. Yazı ve röportajları, *Aşk ve Devrim* (www.gunzileli.com) adlı bireysel sitesinde de yayımlanmaktadır. Şu anda Yayın Kolektifi bünyesinde çalışmaktadır.

Kitapları: *Bürokrasi ve Sosyalist Demokrasi* (Mehmet Gündüz adıyla, 1990, Koral); *Anarşizm Bir Devrim Çağrısıdır* (Mine Ege ve Hasan Bakü ile birlikte, 1995, Kaos); *Türkiye... Sosyal Patlamaya Doğru* (İlhan Tekin'le birlikte, 1995, Kaos); *Deniz Orada* (1995, Sel); *Bahar ve Tipi* (1997, Telos); *Yarımla* (2000, Ozan; 2002, İletişim); *Havariler* (2002, İletişim); *Sapak* (2003, İletişim); *Ev* (2004, İletişim); *Ulusalçılık* (2007, Özgür Üniversite); *Komün* (2007, Yaba); *Stalinizm* (2010, Özgür Üniversite); *Stalin Yargılanıyor* (Oyun, 2010, Kibele); *Devrimi Yeniden Düşünmek-I* (Fikret Başkaya ile birlikte, 2010, Özgür Üniversite); *Rejimler, Partiler, Kişiler ve "Uluslar"* (2010, Kibele); *Arnavutköy (1954-1964)* (2010, Heyamola); *Sığınmacılar* (2011, İletişim); *Benim Kahraman Köpeklerim* (2012, Özyürek Yayınevi); *Yüreğe Yağan Kar* (öyküler, 2012, Yaba); *Dünyanın Her Yeri Sahne-Erkan Yücel Anısı* (Şule Ayaz'la birlikte, 2012, Kibele-Yayın Kolektifi); *Muhafazakâr Liberalizm* (2014, İmge); *Haziran Günleri-Gezi Notları* (2014, Büyüüldağ); *Mevsimler* (2014, İletişim).

Çeviriler: Abel Paz, *Halk Silahlanınca* (1996, Kaos, 2. baskı, 2011, Kaos-Yayın Kolektifi); Eugenia Ginzburg, *Anafora Doğru* (1996, Pencere); Gilles Dauvé-François Martin, *Komünist Hareketin Güneş Tutulması ve Yeniden Ortaya Çıkışı* (Bora Sarayova adıyla, 1999, Sel); Eugenia Ginzburg, *Anaforun İçinde* (2000, Pencere); Herman Gorter, *Yoldaş Lenin'e Açık Mektup* (Kemal Orcan'la birlikte, 2001, Günizi); Paul Avrich, *Kronstadt 1921* (2006, Versus); E.H. Carr, *Bakunin* (2006, Versus); Jan Valtin, *Karanlığın Ötesinde* (2009, Kibele); Michael Seidman, *İşçiler Çalışmaya Karşı* (Emine Özkaya ile birlikte, 2010, Boğaziçi Üniversitesi); Margarete Buber-Neumann, *İki Diktatörlük Altında - Stalin ve Hitler'in Mahkumu* (2012, İmge); Erica Wallach, *Gece Yarısında Aydınlık* (2013, Ayrıntı); Robert Conquest, *Kirov Cinayeti ve Stalin* (2015, h2o); John Steinbeck, *Bitmeyen Kavga* (2016, Sel) .

Ergüder Yoldaş'ın anısına...

“Aslında zaman durur, bir gölet gibi birikir.”
Dorina Harangus, *Kalbin Yüzde Yirmi Beşi*

İÇİNDEKİLER

<i>Déjà vu</i>	13
<i>Sohbetler</i>	35
<i>Pera</i>	43
<i>Boğa</i>	77
<i>Ortaköy</i>	83
<i>Pilgrim</i>	95
<i>Paris</i>	101
<i>Toplantı</i>	109
<i>Karşılaşmalar</i>	125
<i>Tanışma</i>	135
<i>Pazarlık</i>	147
<i>Akşam</i>	159
<i>Tryle</i>	171
<i>Gece</i>	179
<i>İspanya</i>	183
<i>Gölgeler</i>	205
<i>Yollarda</i>	213

<i>Izdırap</i>	219
<i>Cehennem...</i>	229
<i>Vukuat</i>	233
<i>Lubyanka</i>	239
<i>Çanlar</i>	247

1917-2017

*Nasıl ki Dünya, kendi çevresinde bir günde,
Güneş'in çevresinde bir yılda dönüyorsa,
devrim de dünyanın çevresinde bir asırda
döner.*

Déjà vu

O korkunç Yejev'lu yıllarda, on yedi ay boyunca, Leningrad hapishaneleri kapısında kuyruğa girdim. Bir gün, kuyruktakilerden biri, beni tanır gibi oldu. Bunun üzerine, arkamda, sırasını bekleyen dudakları morarmış bir kadın, adımları ömründe duymamış bir kadın, (hepimizin alışık olduğumuz) uyuşukluktan sıyrılıp kulağıma eğildi ve sordu (orda, yalnızca fısıldayarak konuşulurdu):

– Peki, bunu anlatabilir misiniz?

Yanıtladım:

– Evet.

Bunun üzerine o eski günlerdeki yüzünden bir gülümseme gelip geçti.

– Anna Ahmatova, 1 Nisan 1957

Ben bu ânı daha önce yaşamıştım. Tamı tamına böyleydi. Yaşlı adam elinde kovaya benzer bir şeyle dışarı çıktı. Arkasından genç bir kadın çıkacak. Sonra birlikte bahçe kapısına doğru yürüyecekler. Evet, işte, aynen dediğim gibi oldu. Yaşlı adam genç kadına dönüp bakmadan, kendi kendine konuşmuş gibi, “Olga, Nadya’yla birlikte samanları oradan kaldırın, ambara taşıyın. Kaç kere söyledim o Ni-

kolai'a samanları girişe bırakma diye..." diyecek. Dedi, evet aynen böyle dedi. Sonra köyün kilisesinin çanı çalmaya başlayacak. İşte çanlar çalmaya başladı. Ben bu âmi yaşamıştım. Belki birkaç gün, belki de seneler evvel. Zamanını bilemiyorum. Burası neresi? Onu da bilemiyorum. Hangi zamandayız? İsmim ne? Bilmiyorum. Belki bilmek de istemiyorum. En azından şu anda. Birazdan her şeyi hatırlayacağımı çok iyi biliyorum.

Geçip gittiler önümden. Beni görmediler. Belki de gördüler ama aldırış etmediler. Onların peşi sıra ben de yürüdüm bahçenin çıkışına. Gıcırdayan tahta kapıyı açtım. Önümde uzanan kırlara doğru baktım. Çan sesi durdu. Neredeyim?

Gözlerimin önünde dalgalanan kır manzarasıyla sarhoş oldum âdeta. Büyülenmiş gibi orada öylece kalakaldım. Yeşile bürünmüş tepeler önümde bir halı gibi uzanıp gidiyordu. Sonsuzcasına. Çiçek kokan bir bahar esintisi sırtımı okşuyordu. Orada saatlerce kalabilirdim. Ama birden hatırladım. Geri dönmem icap ediyordu. Beni bekliyorlardı. O zaman kendimin dışına çıktım ve kız çocuğunu yukarıdan takip etmeye başladım.

Aşağıdaki patika yolda koşuyor. Sekiz-dokuz yaşlarında olmalı. Saçları iki tarafından örülmüş. O bendim. İsmi Yelena, yani ismim Yelena. Yelena Obolenskaya.

Babamın ismi Dimitriy Aleksandr Obolenskiy. Annemin ki de Anna Aleksandrovna Polovtzoza. Babamın ikinci izdivacıymış bu. İlk izdivacına dair hiçbir şey konuşulmazdı. İlk zevcesi nasıl bir kadındı, bilmiyorum. Ama çocukları olmamış. Anne tarafımda Alman kanı varmış. Galiba anneannesini Volga Almanlarından. Annem Almanları sever, Rusları küçümserdi. Büyük Harp sırasında sesini kesip oturdu tabii. Çünkü Ruslarda müthiş bir Alman husumeti vardı harp sebebiyle.

Üç kardeşiz. Benden büyük iki erkek kardeşim var. Büyük

ağabeyimin adı Aleksandr, benden iki yaş büyük olan küçük ağabeyimin adı Andrei. 1909 doğumluyum. Dokuz yaşındayım. Babam da annem de aristokrat ailelerden geliyor. Babamın Minsk'te büyük bir malikânesi vardı. Fakat biz üç aylık yaz mevsimi dışında Peterburg'da yaşıyoruz. Vassilyevskiyostrov'da büyük bir evimiz var. Yani vardı. Artık ikisi de yok. Ekim İhtilali'nden altı ay kadar sonra Bolşevik işçiler Peterburg'daki evimize el koydu. Yirmi odanın her birine bir işçi ailesi yerleştirdi. Annem kalan birkaç parça eşyayı almak için beni de götürdüğünde gördüm evimizin ne hale geldiğini. Yanımızda bir hamal da vardı. Hamal getirmesinin sebebi birkaç parça eşya değildi. Evi aceleyle terk ederken babamın duvardaki portresini alamamıştık. Hamal onu taşıyacaktı. Ressam Viktor Mikhayloviç Vasnetsov'un yaptığı çok değerli bir tabloydu bu. Eve girdik. Babam öylesine titiz bir insandı ki, evde herhangi bir eşyanın üstünde tek bir toza bile tahammül edemezdi. Her tarafı pırl pırl görmek isterdi. O güzelim acem halılarının bir kısmı kaldırılmış, kaldırılmayanlar da yağ ve çamur lekeleriyle tanınmaz hale gelmişti kısa zaman zarfında. Üst kata çıkan merdivenlerdeki tabloların bir kısmı yerlerinden çıkarılmış, geride yalnızca çerçevelerinin izi kalmıştı. Duvarda kalan bir resim ise yer yer parçalanmıştı. Eve yerleşenlerden biri kadehini fırlatmış olmalı ki, üstünde içki lekeleri vardı. Babamın bu manzaraları görmediğine dua ettim içimden. Yüreğimizi ağzımızda üst kata çıkıp büyük salona girdik. Babamın tablosunun asıldığı salona. Ama heyhat! Tablonun yerinde yeller esiyordu. Sadece duvardaki izi vardı. Annem neredeyse düşüp bayılacaktı. Evden mesul komiser annemin bağırıp çağırması üzerine yanımıza geldi ve kayıp tabloda dolayı özür dileyeceğine anneme çıkıştı. "Öyle bırakılır mı madam?" diye azarladı onu asık bir suratla. "Bana kayıtlı olarak bıraksaydınız, geldiğinizde teslim ederdim size." Annem ağ-

lamaklı bir yüzle bir şeyler mırıldandı. Tablonun ve tamamı müsadere edilmiş diğer eşyaların kaybolması veya daha doğrusu çalınması yüzünden adamdan bir özür dilemediği kalmıştı. Elimi sıkı sıkı tuttu. Çekip gittik oradan. Bir daha da uzağından bile geçmedik.

Eviden çıktuktan sonra, muvakkat olarak zengin bir akrabamızın yanına taşınmıştık. *Knyagina*¹ Tatyana Obolenskaya babamın kuzeniymiş. Oraya taşınana kadar *Knyagina* Tatyana'yı hiç tanımadım. Koca, üç katlı bir evi vardı ve bu evde, hizmetkârları saymazsak, on kadar av köpeğiyle yaşıyordu. Orta yaşlardaki, hemen hemen hiç konuşmayan, asık yüzlü bu kadının zevci bundan üç sene evvel dağ başında avlanırken çığ düşmesi neticesi ölmüş. Hiç evladı yok. Veya şöyle bir duyduğum kadarıyla, bir çocukları varmış ama nerede olduğu bilinmiyormuş. Bir keresinde annem ağzından kaçırıldı. "Bolşeviklere katıldı o," dedi de babam onu susturdu, kaş göz işareti yaparak. Biz işitelim istemedi zannedersem. Sağda solda konuşuruz diye korktu belki de. Zaten bizi ikide bir tembihlerlerdi evin haricinde bir şey konuşmayın diye. Üç haftadır *Knyagina* Tatyana'nın evinde kalıyoruz. Ona "Madam" diye hitap ediyorum çünkü bunu o istedi bizden. "Teyze", "Abla" gibi hitaplardan hoşlanmazmış, bunu banal bulurmuş. Fakat aklımın ermediği bir nokta var, bizi zengin veya aristokrat olduğumuz için evimizden kovarı Bolşevikler ona neden dokunmadılar. Oğlu Bolşeviklere katılmış olduğu için mi acaba?

İki odaya yerleşmiştik. Ağabeylerim bir odada, annem, babam ve ben bir başka odada. Bu hiç alışık olduğum bir şey değil. Evimizdeyken en üst katın tamamı bana aitti. Bu sıklıkla yüreğimi burkuyor. Aslında yüreğimi burkan bu da değil. Yeni bir seyahate hazırlanıyoruz. Bir Minsk lafı dolaşıp duruyor. Minsk'teki çiftliğimize mi gidiyoruz? Hayır,

1 Rusya'da prenses karşılığı bir unvan.

keşke öyle olsaydı. Babamın arabasına atlar giderdik. Peterburg'daki az sayıda otomobil sahiplerinden biri de bizdik. Babam çok iyi otomobil kullanırdı. Tabii, komünistler her şeye olduğu gibi ona da el koymuşlardı. İmkânsızdı Minsk'teki çiftliğimize gitmemiz. Çünkü oradaki çiftliğimiz de müsadere edilmiş, Bolşevikler mi, etraftaki köylüler mi ne... Bizim yanımızda konuşmak istemiyorlar böyle şeyleri. Aradan yakaladığım birkaç kelimeden çıkardığım neticeler bunlar. Bir de aramızda yedi yaş fark olan büyük ağabeyim Aleksandr bir şeyler söylüyor da ondan öğreniyorum. Şaşa deriz evde ona kısaca. Arkadaşları da öyle hitap eder. Hemen söyleyeyim, Şaşa on altı yaşında ve bir Bolşevik taraftarı. İnanılır gibi değil ama hakikaten öyle. Eskiden beri her şeye muhalefet eden bir tipti zaten. İki senedir de Bolşevikleri müdafaa ediyor. Evimizin müsadere edilmesi kararını bile destekledi. "O kadar insan evsizlikten sokakta yataırken, küçük bir aile neden yirmi odalı, kocaman, şato gibi bir yere yayılacakmış..." dedi de babamı iyice sinirlendirdi. Araya annem girmese babam neredeyse ona bir tokat atacaktı. Şaşa'nın çukura kaçmış beyaz yanakları kıpkırmızı oldu, üstüne yürüyen babama dik dik baktı, "Hadi vursana" der gibilerden.

Yeni bir seyahate hazırlanıyoruz, evet. Nereye mi? Minsk'e, yine bir başka akrabamızın yanına. Buraya, okul arkadaşım Nadya'yı görmeye gelmiştim, ona veda etmeye. Çünkü bir daha göremeyeceğim. Beni Şaşa getirdi buraya. Ağladım sızladım Nadya'yı görmeden gitmem diye. Sonunda babam Şaşa'dan rica etti. Peterburg'un birkaç mil ilerisinde bir köy burası. Nadya'yı gördüm. Ona, kolları yanlarından sallandığı için çok acıdığım kukla bebeğim Mişka'yı emanet ettim. Mişka'yı yollarda kaybetmek istemiyordum. Dönüyorum artık. Bugün yola çıkacağız. İşte Şaşa ileride, arabanın yanında beni bekliyor.